

Broch, T. B. (2013). Fra Hollywood til håndballhallen : mediebruk i et norsk guttehandballag. *Norsk Medietidsskrift*, 20, 140-157.

Dette er siste tekst-versjon av artikkelen, og den kan inneholde små forskjeller fra forlagets pdf-versjon. Forlagets pdf-versjon finner du på <http://www.idunn.no/ts/nmt>.

This is the final text version of the article, and it may contain minor differences from the journal's pdf version. The original publication is available at <http://www.idunn.no/ts/nmt>.

Forfatter: Trygve B. Broch

Epost: t.b.broch@nih.no

Fra Hollywood til håndballhallen Mediebruk i et norsk guttehåndballag

Ingress

I artikkelen analyseres mediebruk og medieerfaringer i et norsk guttehåndballag. Gjennom 2011–2012-sesongen ble det foretatt deltagende feltobservasjoner på trening, i kamp og håndballturneringer. Søkelyset rettes mot en førkamprutine, innført av guttelagets trener, der laget lytter til og samhandler med en Hollywood-tekst. Rutinen analyseres som et ritual med bestemte praksismål knyttet til samhandling og et praktisk-analytisk potensial til både å tilskrive og å utlede mening fra håndballkonteksten. Artikkelen illustrerer empirisk hvordan medieerfaringer er allestedsnærværende i håndballguttene interaksjon og hvordan en medieressurs formes og tilpasses en bestemt håndballkontekst.

Media Experience | Sport | Ritual | Film |

Innledning

Hverdagsliv utspiller seg i en moderne mediekultur der vi omgis av og interagerer med mediene. Kvalitative studier av personers bruk og erfaringer med medier er derfor et viktig forskningstema (Gentikow 2005). Medieforskere går gjerne målrettet ut når de observerer fenomenet og retter søkelyset mot hvordan det formes av og former sosial praksis. Arntsens (2010) case-fokus på medierte kjønnskonstruksjoner i Zimbabwe og Srinivas (2002) deltagende observasjon av kinopublikum er to eksempler. Vi kan også anta at forskningsprosjekter uten et spesifikt mediefokus ofte konfronteres med medias påvirkning av sosialt liv. Både Fundbergs (2003) og Ronglans (2000) etnografiske undersøkelser av idrettskulturer er gode eksempler på dette. I denne artikkelen skal vi se hvordan media er

allestedsnærværende og dukker uventet opp i samhandlingssituasjoner knyttet til norsk idrett. Analysen springer ut av en idrettssosiologisk tradisjon med formål om å fremskaffe innsikt i norsk håndballkultur. Gjennom 2011–2012-sesongen ble et håndballag med 15-årige gutter observert under trening og kamp, men i det følgende rettes søkelyset spesielt mot deres kampforberedelser. Helt konkret dreier det seg om håndballtrenerens lydavspilling av en garderobescene fra Oliver Stone-filmen *Any Given Sunday* (1999).

Etter oppvarmingen returnerer guttene og samles inne i den trange garderoben. Luften er varm og tett, det lukter av svette kropper og klister på ball og fingre. Veggene er uten vinduer, og lyset som treffer oss er elektrisk gult. Det er knapt med tid, noen siste ord fra treneren, skifte til spilledrakt og pakking av bag; så er det kamp. Spillerne har satt seg på benkene og treneren har klargjort boomboxen ”Ok!”: De neste tre minuttene er guttene stille, det lille rommet fylles med amerikansk Hollywood-stemning. Bass, diskant og en mørk mannsrøst slår mellom de nakne garderobeveggene. Håret på armene mine reiser seg, det fryser nedover nakken. Akkompagnert av et symfonisk orkester runger budskapets siste ord: ”Now, what are you gonna do?” Guttene klapper i hendene, jubler og reiser seg – de tar banen, vi skal vinne. [Feltnotater].

Gjennom en empirisk analyse av førkamprutinen underbygges medienes omfattende innflytelse i det moderne samfunn generelt og innenfor en aldersbestemt håndballkultur spesielt. Tilnærmingen er ikke primært kritisk sosiologisk, men heller kulturell. Jeg foretar ingen avlesning av makrostruktur i kontekst eller person, ei heller hvordan mediekomponenten påtvinges aktørene. Artikkelen dokumenter hvordan håndballtreneren kreativt bruker, erfarer og omformer Hollywood-filmen gjennom meningsdannende prosesser (Spillman 2002; 2007). Tilnærmingen er *kontekst-sensitiv* og inspirert av teorier om kvalitative undersøkelser plassert der interaksjonen finner sted (Geertz 1973a, 1973b; Gentikow 2005). Artikkelens oppbygning gjenspeiler forskningsprosessens valg av metodologi, observasjon av fenomenet, etableringen av den teoretiske rammen, og til slutt analysen. Innledningsvis presenteres derfor den metodologiske tilnærmingen og dens bruk gjennom bestemte kvalitative metodiske grep. Følgelig presenteres empirien gjennom en kontekstualisering av håndballagets omkransende mediekultur og et relevant resymé av *Any Given Sunday*. Deretter avklares Rappaports (1999) modell som teoretisk inspirasjonskilde for analysen av ritualer som en meningsdannende prosess. Hans typologiske tredeling må

forstås som en analytisk tilnærming som kan synliggjøre ulike meningsnivå som *sammensatt erfart praksis*. I denne artikkelen vektlegges den kreative konstruksjonen av et forestilt og symbolsk fellesskap mellom norske håndballgutter og Hollywoods filmatiserte idrettshelter.

Metodologi: Medieerfaringer som meningsdannende prosesser

Forskning på medieerfaringer og mediebruk – samt hvordan bestemt mediebruk stimulerer særegne medieerfaringer – burde forekomme under så naturtro og realistiske betingelser som mulig (Arntsen 2010: 132; Gentikow 2005: 42; Srinivas 2002). Det er nettopp deltagende feltobservasjoner som danner denne artikkelens empiriske grunnlag. Gjennom sesongen 2011–2012 observerte jeg et norsk guttehandballag (15–16 år) trent av en mann i begynnelsen av tyveårene. Jeg deltok på to treninger i uken og fulgte guttenes kamper og turneringer i helgene. Foreldre og trenere ble informert om prosjektet ved slutten av sesongen 2010–2011, og i forkant av hovedprosjektets oppstart i sesongen 2011–2012. Både guttene og deres foreldre undertegnet samtykke til deltakelse i prosjektet. Uten trenerens støtte, interesse for og ønske om at jeg skulle gjennomføre feltarbeidet i deres lag, hadde ikke prosjektet vært gjennomførbart.

Feltrollen skiftet fra å være ”tilskuer” på sidelinjen og tribunen til deltagelse i trenerteamets beslutninger og gjennomføring av kamp og trening. Jeg var også til stede på lag- og spiller møter, og deltok og samhandlet med guttene i treningsspill. Dette var mulig fordi jeg selv var i slutten av 20-årene og har lang erfaring som håndballspiller. Samhandlingen som ble observert, fant hovedsakelig sted i lagets hjemmearena, men også på vei frem og tilbake til kamper og under overnatting på cup. Feltnotater ble tatt fortløpende og skrevet ut i etterkant. Under analysen ble datamaterialet sortert etter tema slik Fangen anbefaler (2010: 111). I arbeidet med artikkelen ble empiri som anses relevant for tolkninger av den bestemte medieerfaringen, markert i kodeprogrammet Maxqda, trukket ut og sett i sammenheng med undersøkelsens totale materiale.

Datamaterialet som samles inn under deltagende feltobservasjoner, er meningsmettet. Observasjoner av verbale og nonverbale uttrykk og av symbolske meningskomponenter som benyttes – men ikke nødvendigvis utdypes av informantene i den bestemte interaksjonen – inngår i forskerens empiri. Feltarbeidet og den påfølgende analysen tilnærmer seg kultur som delte meningssystemer – studert gjennom konstruksjoner av konstruksjoner, eller forståelser av andres forståelser (Geertz 1973b; Spillman 2002). Målet er detaljerte beskrivelser som ”vektlegger nyanser og fasetter mer enn generelle utsagn” og som er ”både detaljert og innehold(er) interessante data som oppfordrer til ulike tolkninger” (Gentikow 2005: 28).

Implisitt betyr dette en interesse for mening og meningsfortolkninger (Spillman 2002; 2007). I likhet med Arntsen (2010: 129) er jeg interessert i medietekster, mennesker og hvordan teksters mening og menneskers meningsproduksjon er *kontekstavhengig*. Denne artikkelen er hermeneutisk forankret, poenget er ikke ”å finne fakta, men snarere å avdekke hvilke andre og dypere betydninger” den empiriske undersøkelsen kan sannsynliggjøre for å besvare spørsmålet ”hva betyr dette?” (Fangen 2010: 247). Gjennom hermeneutiske *rekonstruksjoner* analyseres medieerfaringer som meningsdannende prosesser (Alexander 2008; Fangen 2010; Geertz 1973b; Gentikow 2005; Spillman 2002; 2007).

Kontekstualisering: Mediekultur i norske håndballhaller

Sommeren er over og en ny håndballsesong står for døren. Guttelaget jeg har fått innpass hos, er svært ambisiøse. Laget har en lang merittliste å vise til – guttene og trenerne er ivrig innstilt på å vinne mer. Før sesongen starter er det vanlig at lag deltar i turneringer for å få en intensiv periode med fysiske utfordringer, mange ballberøringer per spiller, og en mulighet for trenere å vurdere spillersammensetninger og å øve taktikk. Håndballlaget jeg følger har en stor spillerstall og deltar på flere turneringer fra sesongslutt, gjennom sommeren, til sesongstart. Dette gir en anledning for alle på laget til å få delte erfaringer, tilbringe tid sammen og bli godt kjent med hverandre. I motsetning til seriespill der spillere møter opp til kamp, spiller og drar hjem, går cupkamper med så tette intervaller at lagene ofte blir igjen på hallens tribuner. Her utveksles vurderinger av kvaliteten på spillet som foregår på banen, samt spilleres, treneres og tilskueres utseende og de siste Premier League-resultatene (Feltnotater). Fundberg (2003) har observert unge svenske fotballgutter og deres bruk av kunnskap om nasjonal og internasjonal elitefotball som sosial/kulturell kapital. Byttekort/idolbilder av elitefotballspillere, de seneste spillerkjøp og kamper på TV ble brukt som symbolske bevis på genuin og delt interesse. Fundberg befester med dette at mediert fotball er en ressurs og inspirasjonskilde for disse guttene (Fundberg 2003: 88 og 131; se også Dahlén 2008: 465–468). Når nå lignende observasjoner er gjort i et norsk gutte*håndballag*, befestes mediert fotball som et sosialt fenomen som kan tilby inspirasjon til gutter i flere aldersgrupper, kontekster og geografiske posisjoner.

En kan si at populærkulturelle kilder preger guttenes hverdagerfaringer og omformes til ulike formål. Norsk håndballpraksis er plassert i nåtidig mediekultur, og gjennom kreativ interaksjon former mediekulturen den nåtidige opplevelsen også av norsk håndballpraksis. Håndballgutta jeg følger bærer som oftest med seg en boombox til kamp og cup. Musikkspilleren har mulighet for både avspilling av cd og oppkobling av digital musikk.

Rundt om i norske håndballhaller støter jeg stadig på lag som har med seg musikkspillere, det er nesten så en kan lure på om dette er anbefalt av håndballforbundet. I norske haller dundrer disse dunkeboksene mens jenter og gutter varmer opp til kamp. Noen synger med og kan slik konstruere og markere gruppetilhørighet, mens andre lar musikkens energi strømme uforstyrret gjennom luften og tilsynelatende inn i kroppene deres. Det er rimelig å hevde at dette er en normativ oppfatning av musikkens potensial. Musikk, som medieerfaring og identitetsmarkør, er kontekstavhengig og kan tjene ulike formål (Arntsen 2010: 296). Under elitehåndballkamper, og aldersbestemte kamper der det gjøres litt ekstra stas, spilles det musikk over *hallens eget* lydanlegg. Både under oppvarming på banen, som stemningssetter etter målscoringer og ved stopp i spillet – fylles hallen med musikk. Håndball i Norge har blitt en musikalsk opplevelse. Populærkulturens lyder benyttes strategisk for å ”varme opp” og for å skape stemning for spillere og tilskuere.

Håndballgutta jeg er med, vimser frem og tilbake mellom garderobe, hallens ganger og spilleflaten. I hektisk cup-spill er det ikke tid eller plass til å varme opp på banen, og laget må benytte hallens ganger for å jogge bena varme og kaste armen klar. Spillerne returnerer til garderoben for en siste prat, noen oppfordrende ord fra treneren, beskjed om hvilken spillerdrakt som skal på, svart eller hvit. Svetten perler lett fra pannene deres, det lukter kvaeklister av hendene, og ballkastene minner om lyd av delikat borrelås som rives åpen fra guttenes fingerspisser. Luften i garderoben er tett av forventinger og, ikke minst, tett av fukt fra ”våre” oppvarmede spillere og lag som nylig har benyttet garderobens dusjer. Det er på kanten til ulidelig varmt og klamt, men rutiner er rutiner, og alt må være på plass om 15-åringene og trenerteamet skal bli klare.

Siste stopp i guttelagets oppvarmingsrutine inkluderer en medieerfaring og en snarvisitt innom Hollywood. For å tenne spillerne sine, skape trygghet gjennom rutiner og samhold gjennom delte erfaringer benytter håndballtreneren garderobescenen fra filmen *Any Given Sunday*. I håndballgarderoben buldrer Al Pacinos røst, filmens hovedrolleinneholder, mellom veggene. Akkompagnert av en forsiktig symfoni bygges talen sakte, men sikkert opp. Musikken og stemmen følger hverandre i intensitet og styrke; stemmen alltid noe høyere enn musikken slik at budskapet når klart frem, men likevel akkompagnert med en høy nok instrumentalmusikk slik at talerens emosjonelle appell hele tiden underbygges.

Talen og filmen: *Any Given Sunday*

Det er ikke rom for en utvidet analyse av Hollywood-produksjonen her, men et kort resymé av innholdet er relevant. *Any Given Sunday* er et ”behind the scenes”-innblikk i moderne

amerikanske fotballspillere og deres ledes hverdagsliv. Produsent og regissør Oliver Stone (1999) skildrer et amerikansk fotballag der aldrende spillere med erfaring erstattes av urutinert og rått talent, og en aggressiv organisasjonstilstand der klubbeieren ubetinget krever seier. I hovedrollen finner vi Al Pacino. Han spiller den aldrende treneren Tony D'Amato posisjonert i episentret av lagets interne stridigheter, ytre organisasjonspress og et eget liv som er i ferd med å gå i oppløsning. Filmen skisserer et stereotypisk bilde av den amerikanske fotballspilleren og hans liv på og utenfor banen. Spillerens utenomsportslige liv er fylt med fester og fristelser. På banen rettes søkelyset mot spillers kampaspekter, og utøverne karikeres som gladiatorer gjennom ulike sammensetninger av nærbilder. Til og med et øye havner på spilleflaten etter en spiller-mot-spiller-kollisjon.

For at det amerikanske fotballaget skal fungere, må personlige motivasjoner og motvilje byttes ut med offervilje, blod, svette og tårer. Dahlén (2008: 132) argumenterer for at idrettsfilm forholder seg til og reproducerer dominerende myter knyttet til idrett. *Any Given Sunday* reproducerer amerikansk fotball som krig og gode utøvere som offervillige krigere. Slike forestillinger preger både direkte sendt amerikansk fotball (Messner, Dunbar og Hunt 2000: 388) og tidvis presentasjonen av norsk håndball (Broch & Fasting 2009; Broch 2011; 2012). *Any Given Sunday* er av McDorman med flere (2006) også analysert som en refleksjon av og løsning på moralske spørsmål knyttet til materialismen som preger mye av dagens eliteidrett. Løsningen fremstilles gjennom hovedrollefigurer nesten ødelagt av materielle og økonomiske fristelser, men som samles under trenerens siste tale og appell til tradisjonelle (amerikanske) middelklasseideal, vennskap, tillit og familieverdier (McDorman, Casper, Logan og McGinley 2006: 211). Relevant for min analyse er filmens potensial til å projisere meningselementer med stereotypiske og tradisjonelle idrettsverdier. Kulturanalysen har som utgangspunkt at meningselementene resonnerer i håndballtrenerens forståelser og opplevelse av håndballkonteksten.

Før filmens siste kamp har alle konflikter nådd klimaks og trener D'Amato forsøker å rette spillernes konsentrasjon mot et felles mål og et felles sett med verdier. Det er hovedsakelig D'Amatos stemme som bærer og preger lydbildet gjennom talen. Slik er det både i den amerikanske fotballgarderoben og den norske håndballgarderoben: "I don't know what to say, really. Three minutes to the biggest battle of our professional lives. All comes down to today, and either, we heal as a team, or we're gonna crumble. Inch by inch, play by play. Until we're finished." Etter en rolig start på talen øker lydbildets volum og D'Amatos intensitet proporsjonalt. Treneren trekker veksler på idrett som en speiling av livet, idrett som en kamp om liv og død:

You find out life's this game of inches, so is football. [...] On this team we fight for that inch. On this team we tear ourselves and everyone else around us to pieces for that inch. We claw with our fingernails for that inch. Because we know when we add up all those inches, that's gonna make the fucking difference between winning and losing! Between living and dying! [...] I'll tell you this, in any fight it's the guy who is willing to die who is gonna win that inch. [...] Now I can't make you do it. You've got to look at the guy next to you, look into his eyes. Now I think ya going to see a guy who will go that inch with you. You're gonna see a guy who will sacrifice himself for this team, because he knows when it comes down to it you're gonna do the same for him. [...] That's a team, gentlemen, and either, we heal, *now*, as a team, or we will die as individuals [...] Now, what are you gonna do? (Stone 1999)

Etter at D'Amato har skildret hvordan en ofrer seg for laget har *Talen* nådd sitt klimaks i lydstyrke og verbal glød. Fotballtreneren avslutter så med en roligere og mer antatt empatisk, men fortsatt lidenskapelig forespørsel: "Now, what are you gonna do?" Idet Al Pacinos siste ord er sagt, overtar musikk og spillerbrøl for første gang og blir sterkere, mer oppfordrende, og talens helhetlige komposisjon når slik sitt klimaks. Under talen har de amerikanske fotballspillerne skutt inn små kommentarer, rop og oppfordringer der de uttrykker enighet med trenerens budskap. På trenerens avsluttende forespørsel svarer de med brølende "Hell Yeah! Yeah!". I filmen ser vi at spillerne reiser seg, applauderer, jubler, hisser, dytter og slår på hverandre, for så å løpe ut på banen.

I håndballgarderoben har guttene sittet stille gjennom talen. Noen med hodet lent bakover mot veggen, noen med hodet hengende, eller støttet i hendene sine, andre med bøyd nakke, noen nikkende. Et par stirrer i gulvet rett fremfor seg. Andre er tilbakelent, med øynene igjen, eller åpne, og puster med dype åndedrag. Det ser ut som de renser lunger og kropp for uønsket stress, mens de trekker inn stemningen, dypt, ned i lungene. På D'Amatos forespørsel, sammen med de amerikanske fotballspillerne, reiser også håndballgutta og trenerne seg. Sammen jubler vi, klapper på hverandre, hisser og roper på hverandre før vi forlater garderoben. [Feltnotater].

Begrepsavklaring: Meningsproduksjon gjennom ritualer

I et landskap av populærkulturelle medieerfaringer manifesteres således en håndballtreners kontekstuelle bruk av filmen *Any Given Sunday*. Resten av artikkelen fokuserer hovedsakelig på trenerens bruk av denne medieteksten og det meningspotensialet filmen kan tilby.

Praksisen, som guttelagets trener definerte som en rutine, ble repetert gjentatte ganger gjennom sesongen og analyseres som rituell praksis. Bellah (2005: 208) proklamerer rituell adferd som menneskers grunnleggende sosiale handling, konstitutivt for sosial solidaritet, moral orden og konformitet. Siden det 19. århundret har samfunnsvitere vektlagt ritualets betydning i både religiøse og sekulære sammenhenger. Bruken av *ritualet* som analytisk begrep har vært mangfoldig. Felles for definisjonene har vært en vektlegging av rituell adferd som preget av repetisjon, formalisering, bruk av symboler og kapasiteten til å intensivere og forsterke grupperelasjoner (Durkheim [1912] 2001; Geertz 1973a; Rappaport 1999). Geertz (1973a: 168) påpeker at ritualet innebærer sosial interaksjon, og Rappaport (1999) definerer rituell interaksjon som meningsbærende og meningsproduserende praksis. Ritualer kan slik forstås som særegen *sosial adferd der et fellesskap stimuleres gjennom delt meningsproduksjon*.

I dette formidlingspotensialet ligger en implisitt forståelse av ritualet som kommunikasjon. Å forstå ritualet som en kommunikasjonsprosess er derimot ikke det samme som å sidestille ritualet med en hvilken som helst annen form for kommunikasjon. Et ritual fokuserer hva som er moralsk prisverdig, og hvordan den sosiale verden skal forstås (Geertz 1973a: 168). Et ritual formidler kondenserte former av en gitt kultur og kan derfor belyse kulturen der praksisen finner sted (Durkheim [1912] 2001). For å synliggjøre meningsinnholdet i rituelle praksiser har Rappaport (1999: 70–74) fremsatt en typologisk tredeling jeg benytter i det følgende. Tredelingen er gjort i analytisk metodologisk henseende og må forstås deretter. De tre nivåene er sammensatt, og det er gjennom denne sammensetningen ritualet konstrueres som en bestemt meningsbærende kommunikasjonspraksis. Det mest elementære nivået i typologien er *Low-order meaning* (førstegradsmening). Nivået omfatter distinksjoner i den enkleste dagligdagse form for semantisk meningsdannelse. Rappaport illustrerer med ordet *hund* som refererer til *hunden*, og dermed skiller seg fra ordet *katt* som referer til *katten*. Språk er på denne måten et distingverende tegnsystem av binære opposisjoner, og det er nettopp gjennom distinksjonene mening kan konstrueres (Gripsrud 2006: 21). *Lyst* gir ingen mening uten en forståelse av *mørkt*. Eksempler på dikotomier fra idrettsverden kan være: seier/tap, lagkamerat/motstander

og tøff/feig. Gjennom et ritual kan slike distinksjoner spisses. Førstegrads meningsanalyse belyser de kontekstuelle distinksjoner som strukturerer håndballpraksisen som ble observert.

Flytter vi oss fra den hverdagslige semantiske betydning, fra rasjonelle distinksjoner til emosjonelt investerte meningskonstruksjoner, flytter vi oss samtidig over i det Rappaport (1999) har definert som *Middel-order meaning* (andregradsmening). Dette nivået handler i større grad om meningskoblinger, eller likheter og konnotasjoner på tvers av distinksjonene. Disse meningskoblingene er skjult under et slør av tilsynelatende forskjeller, men er likevel mer signifikante enn distinksjonene. Der førstegradsmening er karakterisert av taksonomi, blir andregradsmening båret av meningsmettede analogier, emosjonell resonans og bruk av symboler, fortellinger og metaforer. Idrettseksemplet over kan benyttes på ny. Betrakter vi motsetningene seier/tap, lagkamerat/motstander og tøff/feig som deler av et binært system, manifesteres (her teoretisk) en meningsdannelse som oppfordrer til forståelser av to symbolske meningskoblinger: den seirende lagkamerat som en tøff spiller og den tapende motstanderen som en feig utøver. Gjennom slike meningskoblinger knyttes også personer, tegn og konnotasjoner tettere sammen enn gjennom distinksjoner. Andregradsmening manifesterer derfor den rituelle meningsproduksjonens potensielle subjektive resonans, der rituelle sammenstillinger av mening appellerer til deltagerens egne verdier og ønsker.

I et vellykket ritual vil distinksjonenes betydning radikalt reduseres under andregrads meningsdannelse og forsvinne fullstendig ved oppnåelse av tredjegradsmening. Distinksjonen mellom det betydningsfulle og personen det er betydningsfullt for viskes ut. *High-order meaning* (tredjegradsmening) er konstruksjoner av identitet der selvet kobles til et fellesskap. Rappaport (1999) hevder at deltagelse er betingelsen for å oppnå tredjegradsmeningen. Opplevelsen av og deltagelse i fellesskap gjennom et vellykket ritual kan være vanskelig å beskrive rent objektivt. Meningsdannelsens semantiske logikk opphører, blir en del av det å være, og erfares subjektivt. På mange måter er derfor Rappaports tredelte typologi også et subjektivitetshierarki: Førstegradsmening tilbyr de taksonomiske distinksjonene som andre- og tredjegradsmening er avhengige av for å ”fargelegge” opplevelsen og fellesskapet med et bestemt verdisystem. Det er umulig å påpeke likhet og bestemte konnotasjoner uten at en har etablerte forståelser av distinksjoner. Det vil være umulig å samles om et felles meningspotensial om ikke også forskjeller og likheter først er etablert (Rappaport 1999: 73). Idrettseksemplet kan benyttes nok en gang: av distinksjonene seier/tap, lagkamerat/motstander og tøff/feig er det utledet to meningskoblinger: den tøffe, seirende lagkameraten og den feige, tapende motstanderen. Under tredjegrads meningsdannelse tilbyr ritualet en felles, symbolsk ladet retning og kan stimulere samhandling i et forestilt

felleskap: idrettslagets felles ønske om å opptre som seirende gjennom tøft spill. Implisitt er dette en identitet som forbyr laget å fremstå som feige tapere.

I det følgende analyseres det observerte håndballagets medieerfaring med og bruk av *Any Given Sunday* som meningsbærende rituell praksis.

Førstegradsmening: Analoge motsetninger i film og håndballkontekst

Talen fra filmen *Any Given Sunday* ble benyttet gjentatte ganger av treneren i forbindelse med lagets aller siste, og mest intense, forberedelse til kamp. Selv om filmen i seg selv er tankevekkende, rettes søkelyset her mot *hvordan filmen ble brukt* og hva denne bruken kan fortelle oss om håndballguttene og deres trenerteam. Selv om det ikke forekom plenumsvisning av filmen under mine observasjoner, fortalte håndballtreneren at guttene har sett filmen:

Minibussen, som har fraktet guttene til kamper og turneringer det siste året, finner en plass utenfor arenaen. Det er blitt mørkt, og fra bilen skimter vi flatskjermens lys over håndballguttas hoder. ”Hva tror du de ser på?” lurer jeg høyt. Treneren smiler til meg: ”Sikkert *Any Given Sunday* – den har de sett *et par ganger*.” Han trykker til i de rette stavelsene og jeg forstår at *et par ganger* er her et understatement. ”Det kan jeg tro på”, svarer jeg. Vi ler. [Feltnotater].

Under bussturene var filmen ansett som underholdning. Medieerfaringer er kontekstavhengig (Arntsen 2010: 296; Srinivas 2002), og det er rimelig å anta at *Any Given Sunday* og tordentalen kan ha ulike betydninger i kinosalen og i håndballhallen. I håndballhallen blir talens budskap holdt frem som spillergruppens motto, en standard laget skulle leve opp til og gjøre seg kjent for, også som inspirasjon til innsats på trening og kamp. Fundberg (2003) hevder at kreativt mediebruk konstituerer bestemte måter å forstå idrettspraksis. Metaforiske koblinger til idrettsidoler fungerer både som øvingsbilder og referanserammer for lagets fellesskap (Fundberg 2003: 88). Håndballguttene ble til og med testet, slik at lagets forståelse av budskapet ikke skulle lede på avveie:

Sesongen er i startfasen, og det er kalt inn til spillermøte. Fundamentet for sesongen skal legges: ”I denne blekka finner dere alt om laget vårt, dette *er* oss.” Treneren holder opp en 20 siders utskrift med klubbens logo, lagets motto og animerte spillertrekk og mønstre. På side to står det skrevet i store

fete bokstaver: ”Våre oppgaver”. Skriften er midtstilt og under følger ”INCH BY INCH” og et lite portrett av Al Pacino. ”Hva er Inches?” spør han spillerne sine. En av gutta rekker opp hånden ”Det er å ta oppgave for oppgave og løse det. Det handler om å gjøre ting skikkelig, og med full innsats.” Treneren nikker fornøyd. ”Flere?” spør han forsamlingen [Feltnotater].

I tillegg til dette og andre tilfeller der Inches sitt meningsinnhold ble etterprøvd og veiledet, var utførelsen av selve førkampsritualet, og dets repetitive karakter, en konstituerende handling som definerte nettopp *dette* håndballaget. Idet treneren trykker på boomboxens play-knapp initieres ritualet. Gjennom deltagelse i ritualet og ved å dele dets meningsinnhold posisjonerer guttene seg i forhold til og i motsetning til andre lag som *ikke* har innpass i ritualet. Det trekkes opp et symbolsk skille; de som tar del i den bestemte medieerfaringen og kampforberedelsen, og de som ikke gjør det. Deltagelse i rituell interaksjon indikerer medlemskap (Geertz 1973a; Rappaport 1999: 138). Medlemskap analyseres her som en grunnleggende kontekstuell distinksjon (vi/de, lagkamerat/motstander) under førstegrads meningsdannelse. Denne distinksjonen fremheves også av lagets uniform, farger og klubblogo. Samhold i idrettslag intensiveres gjennom symbolske og rituelle konstruksjoner av binære distinksjoner som deltagere og utenforstående, Oss og Dem, familie og fiender, lagkamerater og motstandere. Dette er motsetningsforhold som er høyst til stede i guttenes håndballhverdag. Treneren har påpekt at hyppigheten av treninger, kamper og turneringer, all den tiden de deler, gir en opplevelse tilnærmet det å være en familie (Feltnotater). Ideer knyttet til lagkamerater og motstandere er lagidrettslig praksis. På tross av utøveres personlige interesser om spilletid og gunst fra trenere, spillere og publikum, må treneren stimulere samhandling. For å beseire en konkurrent må personlige interesser vike for samhandling. Dette ligger i selve lagidrettenes idé og representerer prestasjonsgruppens dilemma (Ronglan 2009: 62). Idealisert samhandling blir uttrykt både verbalt og kroppslig av håndballgutta:

Vi rusler ned mot hallen. Dramaet forrige kamp, skuddbom i siste og avgjørende sekund, er tema. ”Går det bra med Kjetil, tror du, etter han bommet?” lurer jeg. Morten som ikke fikk særlig spilletid i kampen, kan fortelle meg at ”Det er en situasjon vi alle kunne havnet i, det var Kjetil som havnet der ikke sant, men det er ikke der vi tapte kampen, det er ikke hans feil og vi må bare støtte han og stå sammen”. Morten trekker på skuldrene. Ordene

hans minner meg om de treneren benyttet rett etter kampen var blåst av.

[Feltnotater].

Plassert midt i lagidrettens samhandlingsdilemma (Ronglan 2009) finner vi håndballagets rituelle bruk av *Any Given Sunday*. Både filmen og håndballkonteksten er definert gjennom språk som distingverende tegnsystem (Gripsrud 2006: 21) og praksis (Fundberg 2003: 88). Filmens *tale* er organisert gjennom utrerte distinksjoner. D'Amato markerer eksplisitte og implisitte distinksjoner mellom liv og død, lagkamerat og motstander, offervilje og passivitet, laget og individet. Ifølge Rappaport (1999: 69) er også ritualer binære meningssystem som reduserer flertydighet og usikkerhet knyttet til to like sannsynlige alternativer, for eksempel seier og tap, samhandlingsidealer og personlige interesser, og medlemmer og motstandere. I håndballkonteksten resonnerer filmens tale som en utrert løsning av prestasjonsgruppas dilemma. Gjennom ritualets distingverende potensial og guttelagets bruk av mediekomponenten forsøker treneren å redusere usikkerhet rundt hvem som er et pålitelig medlem av laget, og hva som må til for å vinne kampen. Dette er reelle problemer i idrettskontekster. Det handler om å styrke opplevelsen av deltagelse og samhandling (Ronglan 2009), styrke persipert egen kompetanse og å oppnå riktig spenningsnivå:

Det er stille i garderoben. Det lukter helgegammel svette. Guttene har ikke varmet opp, men er røde i kinnene etter forrige kamp. Det er tid for finale. ”Jeg vet at mange av dere har hørt talen så mange ganger nå at dere nesten kan den utenat. Men vi har ikke talen bare for rutiner, den har også et budskap. Er det noen som vet hva den viktigste setningen i talen er?” spør treneren, men har selv svaret: ”Det er at en skal ofre seg for hverandre, at du ofrer deg for kameraten din, og at du vet at kameraten din ofrer seg for deg.” [Feltnotater].

Ordet lagkamerat og ideen om å ofre seg for hverandre gir ingen mening uten taus kunnskap om ordenes opposisjoner: motstander og passivitet. Dette gjelder både D'Amatos og håndballtrenerens tale. Bourdieu (2000: 15–16) er opptatt av gjenstander og aktiviteters inndelinger gjennom eller på grunnlag av slike binære motsetninger. Isolert sett kan håndballkontekstens motsetning mellom oss og de andre fremstå som vilkårlig. Betrakter en derimot håndballkontekstens og talens motsetninger som en del av et distingverende system, gis kontrastene oss/dem, familie/fiender, lagkamerater/motstandere, offervilje/passivitet, seier/tap, liv/død en slags semantisk fylde. Dikotomiene inngår i strukturerte og

strukturerende meningsbærende mønstre som registrerer avvik og bestemte trekk som naturlige forskjeller. De utgjør også håndballagets kulturelle verdisystem. Ved å kombinere Rappaport (1999) med Bourdieu (2000) synliggjøres guttelagets førstgradsmening som et meningsbærende verdisystem. Deltagere i medieerfaringen og ritualet er en del av laget, definert som oss, familie, en lagkamerat med samme mål om seier – og felles opplevelse av det som må til for å vinne. De som ikke deltok i ritualet, står per definisjon utenfor og er definert som de andre, fiender og motstandere. Vi skal se hvordan både håndballkontekstens og filmtalens binære system kan analyseres i kraft av ytterligere meningsbærende dikotomier.

Andregrads mening: Det meningsbærende narrative

Ved å konstruere et kampritual repeteres, formaliseres og fortettes en bestemt mening (Durkheim [1912] 2001; Geertz 1973a: 164). Sammensatt kulturell mening som gjerne krever en lengre utdypning og innlæring, kan gjennom ritualet forkortes og fortsatt formidle betydninger som går langt utover denne kondenserte versjonen. Det analytiske argumentet ovenfor illustrerer hvordan *talen* representerer semiotiske opposisjoner i både *Any Given Sunday* og håndballkonteksten. Slik kan guttenes håndballkultur aktivt innskriveres i Hollywood-talen og motsatt. *Talen*, gjennom ritualet, tilbyr med andre ord en kondensering av et meningspotensial som går langt utover det D'Amato og håndballtreneren rekker å kommunisere verbalt i et førkampritual. Ritualet og talen blir til slutt en bestemt praksis for å forstå seg selv og andre og den kamprelaterte relasjonen mellom opponenter. I det følgende rettes blikket mot meningsinnholdet som rituelt tilskrives opposisjonene som er kartlagt ovenfor.

Det er håndballtrenerens prestasjonsvurderinger som har avgjørende betydning for guttenes spilletid. Det er han, håndballguttenes *rituelle leder*, som har innført bruken av *talen* i rituell form. Han har både selvtilskrevet og kulturelt tilskrevet makt og autoritet til å vurdere talens betydning og anvendbarhet i guttelaget. *Inches* inneholder en rekke symbolske uttrykksformer som skal intensivere lagets samhandling og lagets hierarkiske oppbygning. Det symbolske innholdet har flere dimensjoner. Her fremheves ritualets potensielle kraft gjennom en symbolsk analogi. For det første er talen hentet fra Hollywoods speiling av idretten amerikansk fotball. I håndballhallen oppfattes likevel talens symbolske meningsinnhold som relevant. Den rituelle lederen har fortalt meg at egenskapene som skal til for å vinne i de aller fleste kontaktlagidretter, stort sett er de samme (Feltnotater). Talens meningsinnhold oppfattes med andre ord av treneren å inneholde et budskap som er relevant i flere kontekster, både i amerikansk fotball og i norsk guttehåndball.

Treneren er fornøyd med forsvaret, men vil ha opp igjen den intensiteten angrepet spilte med i starten av kampen. ”Hva er forskjellen mellom forsvaret før og etter timeouten? Det er holdningen vår, det er måten vi fremtrer på. Når de [motstanderen] kommer i angrep, så lyser det av øynene våre og de får seg en trøkk med en gang. Dette har vi snakket om før. Når lag kommer til hallen vår og skal spille mot oss, da skal de merke det på kroppen. Vi skal løpe over dem, vi skal vinne kampen, og vi skal gi de juling. Når [motstanderen] setter seg i bilen hjem, så skal det gjøre vondt. Når de kjører over fartsdumper, så skal det gjøre vondt. Er det noen som ikke skjønner det? Er vi enige i det?” Laget brøler samstemt ”JA!” [Feltnotater].

Trenerens uttalelser og praksis indikerer også at den filmatiserte versjonen av idrett ligger tett opp til hans oppfatninger av hva som teller i praktisert idrett. Med et sideblikk på mediert kontaktidrett i USA (Messner et al. 2000) og håndball i Norge (Broch 2011; 2012) forstår jeg trenerens uttalelse som dialektisk koblet til idealiserte idrettsmediediskurser. Den empiriske analysen illustrerer hvordan erfaringer med idrettsmedier inkorporeres i idrettspraksis og stimulerer bestemte måter å forstå suksessfull kontaktidrettslig adferd på. Gjennom idrettsfilmanalyse hevder McDorman med flere (2006) at *Any Given Sunday* tilbyr et terapeutisk potensial, løsninger på hvordan seere skal eller kan forstå sin sosiale idrettsverden. Håndballempirien presentert her eksemplifiserer denne prosessen i levd og erfart praksis. Stå-på-vilje, offervilje, kontrollert aggresjon og en emosjonell tilknytning til idretten og lagkamerater oppfattes som essensielle vinnerforutsetninger. I filmsnutten følger utsagnet:

I'll tell you this, in any fight it's the guy who is willing to die who is gonna win that inch. [...] You've got to look at the guy next to you, look into his eyes. Now I think ya going to see a guy who will go that inch with you. You're gonna see a guy who will sacrifice himself for this team, because he knows when it comes down to it you're gonna do the same for him (Stone 1999).

Samhandling omfatter med andre ord mer enn kroppens synkrone bevegelse på idrettsbanen. Empirien viser tydelig at også kroppenes og personenes emosjonelle innstilling og uttrykk er viktige. Med idrettens eget språk defineres dette ofte som *holdninger*, og det gjelder å ha

gode holdninger for å lykkes. Idrettssosiologer med et kjønnsperspektiv har lenge analysert disse holdningene og deres uttrykk gjennom praksis (Connell 2005; Fundberg 2003) og media (Messner et al., 2000) som kjønnnet. De hevder at stå-på-vilje, det å gi og ta juling samt utøvelsen av kontrollert aggresjon er karakteristikk som skal knyttes opp mot maskulinitet og dermed menn. Idrettsinformerte vet derimot at egenskapene listet ovenfor er akkurat like viktige for å oppnå suksess i jente-/damehåndball som i gutte-/herrehåndball. Dette problemet oppstår blant annet når forskere likestiller maskulinitet med det å være mann (Eng 2000) og reduserer kulturell praksis til manifestasjoner av (kjønns-)strukturer (Spillman 2002). Håndballtreners refleksjoner kan nyansere denne kjønnede begrepsproblematikken:

Treneren forteller at han synes det er en ”Kjempetale. Den tar for seg alt som er viktig, hva som skal til for å gjøre det bra i *all idrett*; lagfølelse, innsats, ikke sant”. Jeg nikker tilbake og undrer litt forsiktig ”Jeg tenker jo litt på rutinen som en guttegreie; talen, guttefilmen, treneren, guttegarderoben?” ”Ja, joda”, svarer han, men drar litt på det. Han lurer litt og forteller meg, uten å si det i klartekst, at han ikke er helt enig i min forenkling, ”men det er jo det samme som gjelder for jenter også, det er de samme egenskapene som er viktige for både gutter og jenter. Det er hva som må til for vinne kampen ... Guttegreie ...” Han tar en ny pause og forteller ”jo, jeg er enig at fremstillingen er litt guttete, guttespillere som jubler i garderoben, en kar som snakker, og litt av den stemningen, jo da.” [Feltnotater]

Håndballtreneren utfordret min kjønnede reduksjon av *talens* bruk i håndballgarderoben og refokuserte en kontekstuell kulturanalyse. Med et utvidet rituellet begrepsapparat inspirert av Bourdieu (2000) kan en hevde at i forlengelsen av et binært meningsmønster i kontaktidretter: aggressiv/passiv, voldelig/omsorgsfull, sterk/svak, seier/tap, suksess/svikt, finner vi kontrasten maskulin/feminin. Både menn og kvinner kan derimot bevege seg mellom kategoriene og fremvise eksemplarisk kontaktidrettslig adferd ved å plassere seg mot den ene siden: *maskulinitet*. Slik kan vellykkede gutter og menn, jenter og kvinner legitimt utrykke maskulinitet og fortsatt være jenter og gutter, kvinner og menn i dagens norske samfunn. Agergaard (2004) viser dette empirisk i sin analyse av hvordan de danske håndballdamenes landslag gikk fra suksessbenevnelsen ’jernhårde ladies’ til tap og definisjonen ’småpiger’ i danske medier. Dahlén (2012) analyserer hvordan det svenske damelandslagetets suksess på hockeybanen ble journalistisk fremstilt som bevis på damenes

heroiske kroppsliggjøring av maskulinitet – og som en motsetning til og tydeliggjøring av mennenes feminine svikt i samme olympiske turnering. Om analysene ovenfor aksepteres, blir det rimelig å hevde at håndballgutenes kampritual inneholder maskuline meningselementer. Tilskrivning og selvtilskrivning av slik mening kan derimot være like legitim og relevant for jenter og kvinners utøvelse av kontaktsport som den er for gutter og menn.

Erfaringer med mediert mening varierer i henhold til konteksten og samhandlingens sosiale komposisjon (Arntsen 2010: 296; Srinivas 2002). Eksplicit er håndballritualet som analyseres her, tilpasset en homososial setting med håndballgutter og en nordamerikansk filmscene med amerikanske fotballspillere (dvs. store og muskeltunge amerikanske menn). MacDorman med flere (2006: 214) hevder i tillegg at *Any Given Sunday* inneholder meningselementer som reinskriver og opphøyer tradisjonelle kjønnsnormer og verdien av ”maskulin” samhandling. Fundberg (2003: 88) argumenterer for at idrettsmedieidoler representerer en maskulin verden der menn opphøyes gjennom sine kroppslige ferdigheter. I håndballgarderoben knyttes implisitt og eksplisitt mediert maskulin mening opp mot gutter og menns kroppslige idrettspraksis – håndballguten og den amerikanske fotballspilleren kobles symbolsk og kroppslig sammen i tid og rom. En praksis der unge gutter idealiserer medierte idrettsmenns prestasjoner, knytter ungdomsutøvere, deres trenere og idoler sammen i et maskulint fellesskap (Fundberg 2003: 88). Slike koblinger til, eller fraskrivning av, maskulin mening til gutte- og mannskropper kan symbolsk innskrive gutter og menn som mer eller mindre mannlige (Broch 2012).

Tredjegrads mening: Et meningsfylt fellesskap

Arntsen (2010: 312) argumenterer for at unge zimbabwiske menn og kvinner befinner seg i et medielandskap som konstruerer muligheter og utfordringer med å plassere seg i relasjon til modernitet og tradisjon, det globale og det lokale. Håndballagets garderoberitual konstruerer lignende muligheter og utfordringer ved inkorporering av global Hollywood-mening i den lokale håndballkonteksten. Håndballritualet er konstruert gjennom et annet, men lignende filmatisert ritual. Også der, i USA, står kampens utfall på spill, også der står treneren, den rituelle lederen, frem som motivator for sine spillere. Gjennom bruken av talens analoge kraft kan håndballagets rituelle leder posisjonere sitt eget lag og seg selv i en symbolsk kjønnverden der Al Pacino er medtrener, amerikanske fotballbrødre deltar i håndballgutenes kamp, og et felles verdisystem deles på tvers av Atlanteren og på tvers av to idrettskulturer.

Guttenes håndballtrener har ekspertkunnskap som tilsier hvordan og når ritualet skal gjennomføres for å oppnå best effekt; helst så tett opptil kampen som mulig. Som en distingverende praksis markerer førkampritualet et tidsskille mellom det som skjer før og etter; tidspunktet der oppvarmingen tar slutt og kampen begynner. Jo nærmere opp mot kampen ritualet gjennomføres, jo lettere er det også å ta med seg den symbolske kraften og meningsinnholdet som Hollywood kan tilby. Dette viser til noe av ritualets antatte begrensinger i påvirkningskraft knyttet til tid og rom. Rutinen er på sitt mest virkningsfulle når dens symbolske innhold overføres direkte til håndballbanen. Det er da spillernes fokus påvirkes best, og som argumentert ovenfor, er det i denne konteksten det kjønnete globale og lokale verdisystemet konvergerer: håndballspillerne *er i ritualets symbolske verden* når de entrer banen. Om spillerne blir stående for lenge langs sidelinjen for å vente på kampen etter gjennomført ritual, svekkes talens symbolske kraft. Selv om det hersker enighet om dette, er det den rituelle lederen som tar de viktigste avgjørelsene, og hans hjelpere anpasser ritualet til kampstart. Under cupspill, med hyppige forsinkelser, rettes det derfor en del oppmerksomhet fra trenerteamet for å få til ”timingene”:

Han snur seg mot meg: ”Sjekker du tiden?”, og jeg forsvinner ut i hallen. Jeg returnerer til garderoben med to fingre; ”2 minutter” mimer jeg til treneren mens han snakker til gutta. Talen kjøres i gang, vi lytter, så klapper vi. ”Kom igjen nå!” oppfordrer treneren og ber gutta reise seg. Et par sekunder står vi der, highfive’er, og iler hverandre: ”Ta med dere dette inn på banen nå, ta med dere stemningen inn i kampen!” [Feltnotater].

Det gjelder med andre ord å ta med seg ritualets musikalske og verbalt kommuniserte meningspotensial inn i kampen og konvertere meningen til suksess gjennom bestemt kroppsliggjort adferd. Håndballagets delte mening, som forsøkes stimulert gjennom *Talen* og ritualet, skal ”sätta sig i kroppen” som Fundbergs informant forteller (2003: 88). Det hjelper ikke at håndballguttene verbalt uttaler at de kjemper for hverandre, uttalelsen må konverteres til kroppslige bevegelser under kamp. Ofte vil det heller ikke hjelpe at en og en spiller viser slik eksemplarisk adferd, laget som helhet må sammen verdsette denne kroppslige uttrykksformen gjennom et fellesskap av handlinger.

En siste dimensjon ved samhandlingsritualet, som implisitt har gjennomsyret artikkelens analyse så langt, skal nå gjøres eksplisitt: Den rituelle praksisens potensial til å forene guttehåndballaget i en delt meningsproduksjon. Analysen så langt indikerer at ritualet

konstruerer en felles identitet gjennom distinksjonen mellom oss og de andre, som igjen er en liten brikke i et større puslespill av binære meningskjeder. Denne meningskjeden av distinksjoner er samtidig fylt med bestemte konnotasjoner knyttet til kjønn og suksess. Håndballtrenerens strategi kan belyses som et forsøk på å konstruere et fellesskap gjennom det som i medieforskning defineres som intertekstualitet: å benytte analogier og tekster fra andre populærkulturelle felt for å forsterke bestemte elementer i egen tekst (Dahlén 2008: 37). Slik som håndballkommentatoren underholder gjennom TV-sending (Broch & Fasting 2009: 345; Broch 2011: 350), henter håndballtreneren frem en medietekst som kan forsterke og informere håndballagets fellesskap. Selve ritualets medietekst formidler også et moralsk budskap om samhandling på bekostning av personlige interesser (McDorman et al. 2006).

Følger vi Rappaport, er denne formen for samhandling mest virkningsfull om guttespillerne deltar i ritualet og dermed forenes i et fellesskap med et felles sett av grunnleggende verdier og normer (Rappaport 1999: 72). Slik ønsker treneren å bygge en spillergruppe av personer som er villige til å samhandle. Det konstrueres en felles koordinert retning, en bestemt måte å gå inn i kampen på, underbygget av et bestemt opphøyet verdsett. Hollywoods fremstilling og idealisering av amerikansk fotball tjener som et eksemplarisk eksempel. Fotballspillerne lytter til sin trener, de enes om å ofre seg broderlig for hverandre (og treneren), og i ekte Hollywood-stil vinner de selvsagt kampen. Filmen har også et moralsk budskap, der verdien og resultatene av å forenes under treneren resulterer i høyverdige samhandlinger som leder til mål. Fellesskapet i filmen er et fellesskap som også håndballguttene gjennom deltagelse i ritualet kan etterstrebe og nærme seg symbolsk:

Treneren er lett fortvilet i stemmen, vi har vunnet, men gjort en dårlig prestasjon ”Hvis den [talen] ikke gjør noe for dere, så er det kanskje ikke vits å høre den før kamp? Hvis dere ikke er villige til å ofre dere for sidemannen og blø for drakta? ... Hva har dere lyst til?” Det er stille, men noen av guttene svarer skyldig og stille ”ja” – ”Hva har dere lyst til?” prøver treneren på ny, med enda mer kraft i stemmen. Et rungende og samstemt ”JA” gjaller mellom garderobeveggene [Feltnotater].

Håndballkamper kan vinnes på mange måter. Gjennom ritualet og etterprøving av talens budskap så vi at håndballguttene forståelse av hva som skal til for å oppnå suksess rutineres og klargjøres. Dette henger også sammen med eksterne faktorer som mediers presentasjon av idrett (og håndballkultur i klubben og på regionale samlinger osv., som ikke

behandles her). Denne veien til suksess kan utelukke alternative reiseruter, alternative spillestiler og holdninger, men er en rituell og midlertidig løsning på prestasjonsgruppas dilemma (Ronglan 2009). Det kjønnede fellesskapet som stimuleres gjennom bruken av *talen*, har likevel et begrenset potensial til å skape fullstendig konsensus. Gjennom et idealisert fellesskap løses prestasjonsgruppens dilemma bare midlertidig. Den som vil være en del av dette guttelaget, trenger ikke å være enig i alle distinksjonene som trekkes, det symbolske meningsinnholdet som etableres, eller i det hele tatt føle seg som en innvidd del av det fellesskapets mosaikk. Ritualet representerer likevel idealer og normer som alle må forholde seg til, og en treners forsøk på å rette utøvernes konsentrasjon mot et felles mål og en felles identitet. Deltagelse er tredjegrads meningsdannelses nødvendighet (Rappaport 1999: 72). Ritualets gjentakelser og guttenes innlevelse viser at enkelte av *talens* ideer er kroppsliggjort. Ideelt sett er viljen og ønsket om gode prestasjoner knyttet til spillernes egne ønsker og felles tro på at målsetningen er innen rekkevidde.

Avsluttende kommentar: Kontekstuelle medieerfaringer

Denne artikkelen har analysert norsk håndballpraksis plassert i en moderne mediekultur. I et landskap av populærkulturelle medieerfaringer er en håndballtreners rituelle bruk av filmen *Any Given Sunday* analysert. Et ritual fokuserer på hva som er moralsk prisverdig for en bestemt kultur og hvordan den omkransende sosiale verden forstås (Durkheim [1912] 2001; Geertz 1973a). Analysen av førkampritualet belyser derfor viktige elementer i en guttehåndballkultur og hvordan deres håndballpraksis tilskrives mening. Bruken av trener D'Amatos krafttale ble også analysert som et forsøk fra guttenes trener til å håndtere prestasjonsgruppas dilemma gjennom idealisert samhandling (Ronglan 2009). Gjennom Rappaports (1999) typologiske tredeling ble det manifestert hvordan ritualet skaper distinksjoner mellom lagets medlemmer og dets motstandere. Samtidig fremheves ideell kontaktidrettslig adferd. Ritualets førstegrads meningsproduksjon befester og karikerer håndballkontekstens distinksjoner mellom lagkamerater og fiender, offervilje og passivitet, seier og nederlag.

Andregrads meningsdannelse kobler distinksjonene i et sammensatt meningsmønster. Ved å trekke på Bourdieu (2000) er det argumentert for at de rituelle distinksjonene som kartlegges under førstegrads meningsanalyse, også kan erfares som og innskrives med kjønnet og maskulin mening. Eng (2000) har argumentert for at maskulinitet ikke må sidestilles med kjønnskategorien menn. Empirisk eksemplifiseres dette gjennom håndballtrenerens vektlegging av hvordan maskuline egenskaper er like viktige for jenter som

gutter, kvinner som menn. Maskulinitet må her forstås som en kontekst- og kulturavhengig praksisvariabel. I håndballgarderoben knyttes likevel filmens maskuline mening opp mot håndballguttenes kroppslige idrettspraksis og tilbyr bestemte retningslinjer for riktig kjønned adferd. Ritualanalysen kulminerer i tredje grads meningsanalyse – et ritual som forutsetter håndballguttenes deltagelse for å være virkningsfull. Deltagelsen og praksisen tok mange former i løpet av sesongen. Alt fra trenerens raske repetisjon av talens budskap, avspilling og stille innlevelse hos gutta til utagerende jubel ble observert. På sitt mest virkningsfulle forstås ritualet som medvirkende til dannelsen av et forestilt fellesskap. Innenfor en slik analytisk ramme kan ritualet betraktes som å underbygge et felles verdisystem internalisert av enkeltspillerne.

Artikkelen har rettet søkelyset mot hvordan kulturell kontekst er avgjørende for bestemte medieerfaringer og -bruk. Om trenerens bruk av *tal* skulle være virkningsfull, måtte den rituelle praksisen resonnerer i egen og utøveres forståelse av håndballspillet kulturelle og kjønne uttrykk. Analysen ovenfor har synliggjort dette potensialet i den kontekstuelle interaksjonen mellom meningsproduksjon i *global Hollywood-industri og en lokal norsk håndballkontekst*. Hvordan utøvere opplevde og manøvrerte ritualets potensial, er en annen historie.

Takk:

Takk for konstruktive kommentater fra redaksjonen og anonyme fagfeller i NMT. Denne artikkelen er en videreutvikling av eksamensoppgaven i doktogradskurset Kvalitativ analyse ved NIH, SKP, 2012. Takk til kursledere Gunn Engelsrud og Gro Rugseth, og deltagere for konstruktive tilbakemeldinger og god diskusjon. En stor takk rettes også til Peter Dahlén (UiB) for avgjørende kommentarer til et tidligere utkast.

Referanser

Agergaard, Sine (2004): "Dansk kvinnehåndbold i mediene – fra "jernhårde ladies" til småpiger" i *Dansk Sociologi*, 15(2), 91–106.

Alexander, Jeffrey C. (2008): "Clifford Geertz and the Strong Program: The Human Sciences and Cultural Sociology" i *Cultural Sociology*, 2(2), 157–168.

- Arntsen, Hilde (2010): *Betwixt and Between: Case studies in Gender, Culture and the Media in Zimbabwe in the 1990s* (Dissertation: University of Bergen, Bergen).
- Bellah, Robert N. (2005): "Durkheim and ritual" i J.C. Alexander & P. Smith, red.: *The Cambridge Companion to Durkheim*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 183–210.
- Bourdieu, Pierre (2000): *Den maskuline dominans*. Oslo: Pax Forlag.
- Broch, Trygve B. (2011): "Norwegian Big Bang Theory: The production of Gendered Sound during Team Handball Broadcasts" i *International Journal of Sport Communication*, 4(3), 344–358.
- Broch, Trygve B. (2012): "Masculine men playing a women's sport? Norwegian media representations of male handballers" i *Nordic Journal for Masculinity Studies*, 7(2), 182–198.
- Broch, Trygve B. & Fasting, Kari (2009): "TV2 konstruerer en håndballkriger. Kjønnede og symbolske medierepresentasjoner av herrehåndball" i *Norsk Medietidsskrift*, 16(4), 344–362.
- Connell, Raewyn (2005): *Masculinities* (2 utgave). Cambridge: Polity Press.
- Dahlén, Peter (2008): *Sport och Medier. En introduktion*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Dahlén, Peter (2012 under utgivning): "The geopolitics of failure: Swedish journalism and the demise of the national ice hockey team in Salt Lake City, 2002" i *Sport in Society*.
- Durkheim, Emile ([1912] 2001): *The Elementary Forms of Religious Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Eng, Heidi (2000): "Maskulinitet = menn?" i *Kvinneforskning*,(3–4), 105–120.
- Fangen, Katrine (2010): *Deltagende observasjon* (2. utgave). Oslo: Fagbokforlaget.
- Fundberg, Jesper (2003): *Kom igjen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Stockholm: Carlssons.

- Geertz, Clifford (1973a): "Ritual and Social Change: A Javanese Example" i *The Interpretation of Cultures: Selected essays by Clifford Geertz*. New York: Basic Books. S. 142–169.
- Geertz, Clifford (1973b): "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture" i *The Interpretation of Cultures: Selected essays by Clifford Geertz*. New York: Basic Books. S. 3–30.
- Gentikow, Barbara. (2005): *Hvordan utforsker man medieerfaringer?* Kristiansand: IJ-forlaget.
- Gripsrud, Jostein (2006): "Semiotics: signs, codes and cultures" i M. Gillespie & J. Toynbee, red.: *Analysing Media Texts*. Open University Press. S. 9–42.
- McDorman, Todd F., Casper, Kurt, Logan, Aaron og McGinley, Sean (2006): "Where have all the heroes gone? : An exploration of cultural therapy in Jerry Maguire, For the love of the game, and Any Given Sunday" i *Journal of Sport & Social Issues*, 30(2), 197–218.
- Messner, Michael A., Dunbar, Michele og Hunt, Darnell (2000): "The Televised Sports Manhood Formula" i *Journal of Sport & Social Issues*, 24(4), 380–394.
- Rappaport, Roy A. (1999): *Ritual and religion in the making of humanity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ronglan, Lars Tore (2000): *Gjennom Sesongen: En sosiologisk studie av det norske kvinnelandslaget i håndball på og utenfor banen* (Dissertation: Norges idrettshøgskole).
- Ronglan, Lars Tore (2009): "Prestasjonsgruppas dilemma" i *Moving Bodies*, 7(1), 61–70.
- Spillman, Lyn (2002): "Introduction: Culture and Cultural Sociology" i Lyn Spillman, red.: *Cultural Sociology*. Oxford: Blackwell. S. 1–15.
- Spillman, Lyn (2007): "Culture" i G. Ritzer, red.: *Encyclopedia of Sociology*. Malden, MA: Blackwell. S. 922–928.

Srinivas, Laksmi (2002): "The active audience: spectatorship relations and the experience of cinema in India" i *Media, Culture & Society*, 24(2), 155–173.

Stone, Oliver (Director) (1999): *Any Given Sunday* [Film]. USA: Warner Bros.